

ИВАН ВАЗОВ - „ ОПЪЛЧЕНЦИТЕ НА ШИПКА „

ГОРДОСТТА НА БЪЛГАРИНА СПОРЕД ЛИРИЧЕСКИЯ УВОД НА ОДАТА

Одата „Опълченците на Шипка“ е последното стихотворение от цикъла „Епопея на забравените“ от Иван Вазов. В нея авторът влага чувства, характерни за цялото му творчество - пламенно родолюбив, вяност към идеалите на Възраждането, патетичен стил, придаващ специфичен облик на поезията му. С всяка своя творба Вазов служи на големите цели на своя народ. Одата „Опълченците на Шипка“ разкрива дълбокия трепет в душата на поета пред паметта на загиналите за свободата на България.

Разочарован от следосвобожденската действителност, в лирическия увод на стихотворението Вазов влиза в спор с всички, отричащи националноисторическите стойности на извоюваната българска свобода. Светотатствено звучи за поета твърдението, че България е недостойна за свободата си, че робското съзнание у българина е дълбоко вкоренено. Страдащ от несправедливите клевети на хулителите, Вазов пресъздава подвига на опълченците, който „смива срамът, / и на клеветата строшава зъбът“ и който дава основание на българина да се гордее с историята си.

Историческия и нравствения смисъл на героичната отбрана на връх Шипка Вазов разгръща в лирическия увод, състоящ се от две части: теза и антитеза. В първата част авторът лирически аргументира доказаните от времето национални достойнства на родовата история, като припомня робското минало, донесло многобройни унижения на българския народ, но станало причина духът да съхрани желанието за свобода. Художественият акцент е поставен върху накърненото, но не-унищожено национално достойнство. Авторът разкрива различни гледни точки към същността на този нравствено-исторически проблем. Робството е оставило видими следи в съзнанието на всички българи. То е източник на постоянно и болезнено терзание, което пречи на народа да се почувства равнопоставен с другите народи, защото кръгзорът му обхваща миналото - неясно и позорно, и бъдещето, където не открива перспектива за своето развитие.

Второто основание за трагичните преживявания на българина поради накърненото му национално достойнство е художествено изразено чрез метафорите: „бича“, „хомота стар“, които припомнят насилието и болезнената липса на свобода.

Но причината за „теглото“ на българина се открива и в неговата неспособност да побеждава враговете си и сам да определя съдбата си. Лирическият говорител привежда исторически доказателства, потвърждаващи този извод. „Беласица стара“ е метонимия на позорното поражение от византийските войски, довело до разпадането на Първата българска държава. „Новий Батак“ е метонимия на Априлското въстание, когато народът за последен път прави неуспешен опит да извоюва свободата си.

Поредното доказателство за безсилието пред поробителя се открива във формата на глагола „счупенте“ - страдателно причастие, създаващо представата за действие, дошло отвън, без участието на българите. Те са в окови. Робската им съдба ги прави пасивни. Това е основанието на „историята, века“ да отричат правото на свобода за българския народ.

Втората част - антитезата, започва в средата на лирическия увод. След като първите дванадесет стиха оформят лиричното съдържание на едно изречение, в което са изречени сякаш на един дъх всички ругатни спрямо българския народ, лирическият говорител рязко сменя темпото на поетичния изказ, като знак за промяната и на смисъла, и на чувствата. До този момент лирическият говорител привидно се е съгласявал с доводите на своите опоненти. Но неговата истинска позиция на несъгласие намира израз във формата на глаголите от първо лице, множествено число, с които той приобщава себе си и читателя към нравственото

страдание на целия български народ. Несъгласието с тези твърдения се открива и в осемкратната употреба на частицата „нека“, като в нея авторът влага значение на „въпреки това“. Така още докато възстановява срамните за народа аргументи, поетът ги подлага на съмнение, разколебава ги.

Началото на втората част е вписано в общата композиция на лирическия увод с противопоставителния съюз „но“. Ако до този момент доводите на националните нихилисти са отричани само косвено, то оттук нататък лирическият говорител, патетично ще ги опровергае. Поетът пресъздава подвига на опълченците чрез метафоричния образ на героичния връх, от чиято жертвена висина започва свободата - така жадувана като светло бъдеще от загиналите опълченци:

...там нейде, наврѣх планината, що небето синьо крепи с рамената, издига се някой див, чутовен връх...

Нечуваният героизъм, проявен от защитниците на върха, превръща подвига им в национален идеал, а самите опълченци - в изключителни хора, които ще останат в историята завинаги.

Във финала на лирическия увод Вазов гордо и тържествено оповестява, че постъпката на борците „... смива срамът, / и на клеветата строшава зѣбът“. Това е основанието на българина да се чувства достоен за свободата си и да се гордее с историята си.

Началото на същинската част на лиричното изложение започва с възклицанието „О, Шипка!“, което въвежда действието в художественото пространство на време и място. Поетът рисува драматичната картина на боя. Той се ръководи не толкова от желанието да се спаси загубената битка, а да се защити човешкото и национално достойнство на падналите за свобода, което е морална и нравствена победа за българския народ; при това не толкова морална, колкото нравствена победа. Неслучайно героичният миг остава извън изображението. Апосиопезата внушава, че по-значим е героичният отпор, отколкото опиянението от постигнатата победа. Така с подвига си опълченците доказват, че България е достойна за свободата, защото тя е морално заслужена чрез пролятата кръв на народа.

В одата „Опълченците на Шипка“ Вазов прославя подвига на защитниците, като по този начин доказва, че българският народ е достоен за свободата си. Така благодарение на делото на опълченците българинът може да се чувства горд от историята си.